

Ольга Антонова

Національний університет «Києво – Могилянська академія»

СТРУКТУРНА І СЕМАНТИЧНА СПЕЦИФІКА ПОЛЬСЬКИХ ПРИЙМЕННИКОВИХ ЕКВІВАЛЕНТІВ СЛОВА

У статті аналізуються граматичні параметри польських прийменникових еквівалентів слова структурного типу 'w stosunku do', з'ясовується взаємодія формальних характеристик із семантичними особливостями трикомпонентних прийменникових єдностей. Окреслено перспективи параметризації трикомпонентних еквівалентів слова у сфері лінгвістичної аналітики та цифрової лексикографії.

Ключові слова: прийменникові еквіваленти слова, прийменникові компоненти, синтагматичні особливості, алгоритми, цифрова лексикографія, лематизація.

The article analyzes the grammatical parameters of the Polish prepositional equivalents of the word of the structural type 'w stosunku do' and interaction of formal features with the semantic features of three-component prepositional units. Prospects for parameterization of three-component word equivalents in the field of linguistic analytics and digital lexicography are outlined.

Key words: preposition word equivalent unit, prepositional components, algorithms, syntagmatic peculiarities, digital lexicography, lemmatization.

Виокремлення та опис трикомпонентних прийменникових одиниць є однією з найсерйозніших проблем у слов'янському мовознавстві та у сферах тлумачної й перекладної лексикографії. Про це свідчить різноманітність методів вивчення структури й опрацювання принципів семантичного опису нарізнооформлених прийменників, викладених у працях А. Лучик [1], Д. Кожбял [2], Б. Мілевської [4].

Створення національних текстових масивів, на думку А. Клегр [3], Р. Тимошук [5], стало новим викликом, що спонукає до пошуку відповідних методик вивчення та інструментаріїв опису. Вважаємо, що

формалізоване представлення зазначеної категорії слів виявляється суттєво важливим і актуальним.

Теорія еквівалентів слова, котра вивчає слова розчленованої будови і система методів дослідження зазначених лексичних одиниць, що об'єднує моделювання, граматичну параметризацію та побудову алгоритмів творення нарізнооформлених слів, довели свою універсальність й ефективність при укладенні тлумачних і перекладних словників еквівалентів слова.

Метою пропонованого дослідження є виокремлення та алгоритмізація прийменникових еквівалентів слова (далі ПЕС) польської мови, що складаються з трьох компонентів і уподібнюються до структурного типу ПЕС *w stosunku do*. Зазначені одиниці об'єднані початковим прийменниковим компонентом *w* (Praep). Граматичні параметри повнозначного компонента індексуються символом N_{6s} , який об'єднує параметри іменного компонента, застиглого у формі місцевого відмінка однини. Подібність прийменникових одиниць *od i do* (Praep), що виконують функцію фінальних компонентів, обумовлює синтагматичні характеристики досліджуваних ПЕС.

На першому етапі вивчення структури двокомпонентних ПЕС встановлено, що найпоширеніша схема, за якою відтворюються польські ПЕС, узагальнюється як Praep - $N_{6s(m,f,n)}$. Цей алгоритм властивий одиницям семантичних груп простору, часу, обмеження, уточнення та групи семантики соціативності.

Наступний етап дослідження – моделювання та параметризація трикомпонентних структур – виявляє високу активність двокомпонентного алгоритму Praep (w) - N_{6s} при творенні трикомпонентних одиниць. Слід зазначити, що форма вираження

близькозначних одиниць, відтворених за схемою прислівник + прийменник (Adv – Praep), має подібні характеристики усіх елементів структури й однакові синтагматичні властивостями. За схемою Praep (w) – N_{6s} відтворюється велика кількість граматичних омонімів ПЕС, що функціонують у системі польської мови як прислівникові еквіваленти слова. Цей факт обумовлює наявність значної кількості синонімічних груп у системі польських ПЕС і уточнює шляхи поповнення прийменникового класу польської мови. Загальна кількість ПЕС, які узагальнюємо схемою Praep – N_{6s}(n,m,f) – Praep, становить 20 одиниць. З'ясовано роль кожного показника у складі структури й виявлено, що родова належність колишніх іменників у складі ПЕС не впливає на значення одиниці. Меншою мірою це стосується показників відмінка й числа іменної форми. Пор. у реченнях вживання синонімічних ПЕС, що відтворюються за схемами Praep – N_{6s}(m,f) – Praep і Adv – Praep у прикладах, дібраних з Національного Корпусу Польської Мови [6] : *Ani na chwilę nie był w stosunku do życia bezinteresowny* (S. Mrozek) і *Uczą się zwięźle i precyzyjnie formułować myśli oraz dobrać zasób słownictwa stosownie do okoliczności* (A. Lemanowicz); *I że trzeba reagować w zależności od sytuacji* (P. Zuchniewicz) і *Zależnie od typu nauki ustala się specyficzny typ prawdziwości możliwy do osiągnięcia na jej gruncie* (J. Tischner). Результати дослідження відкривають перспективи всебічного аналізу прийменникових еквівалентів слова. Доводом на користь еквівалентності досліджуваних сполук слову можуть слугувати характеристики парадигматичних особливостей і синтагматичні властивості в умовах правобічного контексту. Не менш вагомими аргументами надають результати обстеження функційних рис польських

ПЕС в умовах поширеного контексту. Дослідження парадигматичних особливостей та семантичних рис трикомпонентних прийменникових структур виявило, що у польській мові об'єднання прийменниково-іменникових сполучень й прислівникових еквівалентів слова з прийменниковими компонентами *od* і *do* у постпозиції властиве одиницям, які входять до групи семантики порівняння, зіставлення, протиставлення, відносності та причинно-наслідкової семантики.

У сфері цифрової лексикографії індексування алгоритмів прийменникових еквівалентів слова сприятиме лематизації, опрацюванню відповідних коефіцієнтів пошуку, виокремлення й перекладу нарізно оформлених слів.

Література

1. Лучик А. Прислівникові еквіваленти слова в українській мові. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2009. 166 с.
2. Klegr A. English Complex Prepositions of the Type 'in spite of'. Univerzita Karola v Pradze nakladatelstvi karolinum, Praha, 2002. 227 p. URL: <https://www.researchgate.net/publication/309733565> (Last accessed: 21.03.2021)
3. Koźbiał D. Przyimki w wyrokach unijnych i krajowych – analiza korpusowa dystrybucji i funkcji przyimków prostych, złożonych i wtórnych. *Comparative Legilinguistics*. 2018. Vol. 35. S. 89–119. DOI: <http://dx.doi.org/10.14746/cl.2018.35.4> ((data dostępu 21 marca 2021 r.).
4. Milewska B. Słownik polskich przyimków wtórnych. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego. 2003. 227 s.
5. Tymoshuk R., Vilchynska K., Shyrovkov V., Nadutenko M. Semantik interpretation of phraseological units in Ukrainian-Polish electronic phraseological dictionary. *Cognitive studies*. Vol. 15, Warsaw, 2015. P. 319-325. DOI: 10.11649/cs.2015.021 (Last accessed: 21.03.2021).
6. Wyszukiwarka PELCRA dla NKJP. <http://nkjp.uni.lodz.pl/> (data dostępu 21 marca 2021 r.).